

KEMAL DEMİRAY'IN HAYATI, ESERLERİ VE TÜRKÇE EĞİTİMİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ*

Sedat MADEN*, Abdulvahap AVŞAR**, Osman DEMİREL***

Makale Geliş Tarihi: 19.06.2023

Makale Kabul Tarihi: 30.04.2024

Özet

Bu çalışmada Cumhuriyet Döneminde ders kitabı, sözlük, kuramsal ve yardımcı ders kitapları yazarak Türkçe öğretimine katkı sağlayan eğitimci ve araştırmacı Kemal Demiray'ın hayatı, eserleri incelenerek Türkçe öğretimine katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında Demiray'a ait 17 ders kitabı, 9 yardımcı kaynak, 6 kuramsal, 8 sözlük, 4 derleme ve çeviri kitabı ve 11 adet makale olmak üzere toplamda 55 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan elde edilen veriler tasniflenerek tablolar hâlinde verilmiş ve bulgular bölümünde yorumlanmıştır. Sonuç olarak, Demiray'ın eserlerinden hareketle Türkçe derslerinde öğrencilerin dil becerileri gelişmiş yetişkin bireyler olarak görülmemesi, Türkçe dersinin gerçek hayattan soyutlanmaması, Türkçe derslerinde öğrencilerin gelişim sürecini takip etmek amacıyla dosya tutulması gibi görüş ve düşünceleri ortaya konulmuştur. Cumhuriyet Döneminde eserleri ve görüşleri ile Türkçe eğitimine katkı sunmuş olan Kemal Demiray'ın Türkçe öğretimine yönelik görüşlerinden hizmet içinde aktif olarak görev yapan öğretmenlerin yararlanması ve Demiray'ın geçerliğini koruyan örnek uygulamalarının yeniden yayınlanacak eserlerle öğretmen ve araştırmacıların kullanımına sunulması noktasında önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kemal Demiray, Hayatı, Eserleri, Türkçe eğitimi.

KEMAL DEMİRAY'S LIFE, WORKS AND VIEWS ON TURKISH EDUCATION

*Prof. Dr., Bayburt Üniversitesi, Bayburt Eğitim Fakültesi, Bayburt, sedatmaden@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8024-8182

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Bayburt Üniversitesi, Bayburt Eğitim Fakültesi, Bayburt, vahapvsr@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2290-8445

***Yüksek Lisans Öğrencisi, Bayburt Üniversitesi, Bayburt Eğitim Fakültesi, Bayburt, osmandemirel3333@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6783-5967

Abstract

In this study, the life and works of Kemal Demiray, an educator and researcher who contributed to Turkish teaching by writing textbooks, dictionaries, theoretical and auxiliary textbooks in the Republican Period, were examined and his contributions to Turkish teaching were tried to be determined. Within the scope of the study, a total of 55 studies, including 17 textbooks, 9 supplementary sources, 6 theoretical, 8 dictionaries, 4 compilation and translation books and 11 articles, were reached. The data obtained from these studies were classified and given in tables and interpreted in the findings section. As a result, based on Demiray's works, it has been reached that students should not be seen as adults with advanced language skills in Turkish lessons, Turkish lessons should not be isolated from real life, and files should be kept in order to follow the development process of students in Turkish lessons. Suggestions were made to make use of the views of Kemal Demiray, who contributed to Turkish education with his works and views during the Republican Period, to the teachers who actively worked in the service, and to reprint Kemal Demiray's exemplary practices that remain valid and make them available to teachers and researchers.

Keywords: Kemal Demiray, Life, Works, Turkish education.

1. GİRİŞ

İnsanlar yaradılışları itibarıyla iletişim kurmak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadırlar. Bu noktada dilin düşünce, kültür ve iletişim bağlamında üstlendiği işlev/roller devreye girmektedir. Nitekim dil, iletişim aracı olmanın yanında düşünme ve kültür aktarımı için de bir vasıta işlevi görür. Bu bağlamda bir arada yaşayan insanların sosyal gelişimlerinde ana dilin yeri yadsınamaz. Çünkü bireyler sağlıklı iletişim kurmak için ana dillerini etkili kullanmak zorundadırlar (Önkaş, 2010, s. 122). İletişim kurma, doğru düşünme ve kültür aktarımı sağlama gibi işlevleri ana dilinin yeni nesillere kazandırılmasını önemli hâle getirmiştir.

Ana dili olarak Türkçe, tüm derslerin temelini oluşturma hüviyetini göstermektedir. Ana dilini etkili kullanan bireyler hayatları boyunca karşılaşılabilecek sorunlarla daha kolay başa çıkacak ve uyum sağlayacaklardır. Dil öğretimi dört temel becerinin eğitimi ve öğretimine dönük bir süreçtir. Bu beceriler anlamayı sağlamak için başvurulacak dinleme ve okuma; anlatma için ise başvurulacak konuşma ve yazmadır. Bu becerilerin geliştirilmesi bireyi, içinde bulunduğu toplumu ve eğitim ortamını doğrudan doğruya etkileyecektir (Arslan, 2017; Güven, Özbilen ve Banaz, 2020). Mert'in (2014) de belirttiği gibi Türkçe öğretiminin birincil hedefi, öğrencileri anadillerinin beceri alanlarında iyi bir seviyeye ulaştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda dört temel dil becerisinin derslerde etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak ve bu dil becerilerine dönük etkinliklere ağırlık vermek de öğretmenin görevidir.

Dünyanın yaşayan, en çok konuşulan ve öğrenilen dilleri arasında yer alan Türkçe; geniş coğrafyalara yayılmış, yaklaşık 250 milyon kişinin (Ercilasun, 2013) konuştuğu ve geçmişi birkaç bin yıllı ifade edilen (Ağar, 2004) bir bilim ve kültür dilidir. Geçmişten günümüze Türkçenin öğretimi -örgün öğretim olmasa da- ders materyali olmadan doğal bir yöntem izlenerek yapıyorken, ilk olarak nitelendirilebilecek öğrenme-öğretme çalışmalarının Kaşgarlı Mahmut ile başlamış olduğu (Biçer, 2012), Osmanlı Döneminde sınırlı da olsa öğretilmeye devam edildiği ve Cumhuriyet Döneminde sistematikleşmeye başladığı görülmektedir (Maden ve Kızıldaş, 2019).

İlgili alanyazın incelendiğinde, Türkçe öğretimin tarihsel gelişimi ile ilgili çeşitli çalışmalara ulaşılabilmektedir. Bunlar arasında 40 makale, 26 kitap, 35 tez, 11 bildiri olmak üzere toplam 112 çalışma yer almaktadır (Maden ve Kızıltaş, 2019). Cumhuriyet Döneminde Türkçe eğitimine katkı sağlayan şahsiyetlerin görüşlerini inceleyen bazı çalışmalar da şu şekildedir: Yılmaz ve Şen'in (2021) İbrahim Necmi Dilmen'in Türkçe öğretimi ile ilgili eserlerinin değerlendirildiği çalışmasında, Dilmen'in ana dili ve dil bilgisi öğretimi konularında yazdığı altı kitap Türkçe öğretim ilkeleri açısından betimsel analiz yoluyla incelenmiştir. Uzun'un (2019) Ahmet Cevat Emre'nin Türkçenin dünya dilleri arasındaki yerine dair görüşlerini ele aldığı çalışmasında, araştırma yazılarında Türk dilinin bütün dünya dillerine kaynaklık eden bir ana dil olduğu görüşünü savunduğu belirtilmiştir. Bayraktar (2018) da Fuat Baymur'un *Türkçe Öğretimi* adlı eserini incelemiş ve bu eserde temel dil becerilerinin nasıl öğretilmesi gerektiğine, sınıf yönetimine ve çocuk psikolojine değindiğini ayrıca Baymur'un eserlerinde çok yönlü bir öğretim ortamı ve öğrenci merkezli bir yaklaşım olduğunu ifade etmiştir. Tunç (2009) ise Beşir Göğüş'ün Türkçe eğitimi ile ilgili eserlerini incelemiş ve eserlerinden hareketle Türkçe öğretimine ilişkin görüşlerini tespit etmiştir. Göğüş'ün dili bir beceri olarak gördüğü, metinlerin öğrenci seviyesine uygun olmasını ifade ettiği ve çocuğun dil gelişiminin aile ve çevrede başladığı gibi görüşleri olduğu vurgulanmıştır. Cumhuriyet Döneminde Türkçeye hizmet etmiş bir başka şahsiyet ise Kemal Demiray'dır. Demiray'ın Türkçe eğitimine dair görüşlerine ilişkin bir çalışmaya rastlanılmadığından konuyla ilgili yapılacak bir çalışmanın alana katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Kemal Demiray'ın eserlerinden hareketle Türkçe eğitimi ve öğretimine dair görüş ve düşüncelerini incelemektir. Bu amaçtan hareketle aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Kemal Demiray kimdir ve eserleri nelerdir?
2. Kemal Demiray'ın Türkçe eğitimine dair görüş ve düşünceleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerin kullanıldığı, olay ve algıların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla ortaya konulduğu araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada da Kemal Demiray'ın eserleri ve Türkçe eğitimi üzerine görüşleri bütüncül bir bakış açısıyla incelenmesi amaçlanmıştır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri Kemal Demiray'ın kaleme aldığı kuramsal kaynaklar, ders kitapları, derleme ve çeviri kitapları, yardımcı kaynak kitapları, sözlükler ve makalelerinden doküman analizi tekniğiyle toplanmıştır. Doküman analizi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren materyallerin derinlemesine analizine dayanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Doküman analizinde incelenecek materyallerin gözden geçirilmesi ve sorgulanması esas alınır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri doküman analizi tekniği ile toplanmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler nitel veri analizi sürecine göre aşamalı olarak incelenmiştir. Nitel veri analizi, elde edilen verilerden hareketle gizli bilgileri açığa çıkarmanın genel bir adıdır (Özdemir, 2010). Dolayısıyla elde edilen verilerdeki bilgilerin içeriğini analiz etmek için içerik analizi tekniğine başvurulmuştur. İçerik analizi tekniği hem verilerin karmaşıklığını gidermek için hem de verileri sınıflandırmak ve kategorize etmeyi sağlayan bir tekniktir (Patton, 2018, s. 463). Veriler için sınıflandırma formu oluşturulmuş ve buna göre Kemal Demiray'ın eserleri, kuramsal kitaplar, ders kitapları, derleme ve çeviri kitaplar, yardımcı kaynak kitaplar, sözlükler ve makaleler olarak sınıflandırılmıştır. Bu eserlerin künye tanıtımında eser adı, yazar/yazarlar, yayınevi ve yayım yılı yer almıştır. Daha sonra bu eserlerden erişilebilenler analiz edilmiş ve buradan hareketle Kemal Demiray'ın görüşleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen bilgiler araştırmanın alt problemlerinden hareketle yorumlanmış ve Kemal Demiray'ın görüşleri değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırma amacı ve alt problemleri doğrultusunda ulaşılan bulgular bu bölümde verilerek yorumlanmıştır.

Kemal Demiray

Kemal Demiray, Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü'nden mezun olarak eğitim hayatına başlayan bir öğretmen ve yazardır. Mezun olduğu okulda belli bir süre öğretmenlik ve yöneticilik yapan Demiray, yurtdışında dil öğrenimi görmek amacıyla Michigan Üniversitesine gitmiştir. Ülkeye döndükten sonra Türk Dil Kurumu'nda da çeşitli görevlerde bulunan Demiray, sözlük başkanlığını yürütmüştür (Maden ve Avşar, 2022). Türkçeye büyük ölçüde hizmet etmiş ve önemli katkılar sunmuş Demiray'ın eserleri şu şekilde sınıflandırılabilir:

Tablo 1. Ders kitapları

Eser Adı	Yazar/Yazarlar	Yayınevi	Yayın Yılı
Temel Dilbilgisi Lise (I.II.III. Sınıf)	Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevi	1962
Türkçe 1	Beşir Göğüş, Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevi	1959
Türkçe 2	Beşir Göğüş, Kemal Demiray	İnkılap Kitabevi	1960
Türkçe 3	Beşir Göğüş, Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevi	1962
Sözlü ve Yazılı Anlatım Kompozisyon Lise	Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevi	1972
Türkçe 1 (Ortaokul Kitapları)	Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevleri	1967
Türkçe 2 (Ortaokul Kitapları)	Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevleri	1967

Türkçe 3 (Ortaokul Kitapları)	Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevleri	1967
Dilbilgisi 2 ve 3. Sınıf	Beşir Göğüş, Kemal Demiray	Kanaat Kitabevi	1947
Türk Dili ve Edebiyat	Mustafa Nihat Özön, Kemal Demiray	İnkılap Kitabevi	1963
Türkçe 5. Sınıf	Kemal Demiray	Milli Eğitim Basımevi	1960
Türkçe 6 Sınıf (Temel Eğitim Okulları)	Kemal Demiray	Milli Eğitim Basımevi	1982
Türkçe 7.Sınıf	Kemal Demiray	Milli Eğitim Basımevi	1982
Türkçe 8. Sınıf (Temel Eğitim Okulları)	Kemal Demiray	Milli Eğitim Basımevi	1982
Ortaokul Kitapları Temel Dilbilgisi I-II-III	Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevleri	1962

Tablo 1'e göre, Demiray'ın yazarı olduğu erişilebilen 17 ders kitabı bulunmaktadır. Bu kitaplardan 4'ünün yazarlığını Beşir Göğüş'le paylaşan Demiray 1 kitabı da Mustafa Nihat Özön ile kaleme almıştır. 8 ders kitabının yazarlığını ise tek başına üstlenmiştir. Ders kitaplarının eğitim ve öğretimde temel kaynak olarak kullanıldığı hem öğretmen hem de öğrenci açısından yol gösterici ve öğretime kaynaklık edici bir işlevi olduğu düşünüldüğünde özellikle de 1940'lı yıllar ile 1980'li yıllar arasında yukarıda verilen Türkçe ders kitaplarının yazılmasının Türkçe öğretimi alanında büyük bir ihtiyacı karşıladığı söylenebilir.

Tablo 2. Yardımcı kaynak kitapları

Eser Adı	Yazar/Yazarlar	Yayınevi	Yayın Yılı
Güzel Türkçe 1-2-3-4-5	Kemal Demiray	İnkılap	1972
Harman – Yardımcı Okuma Kitapları	Kemal Demiray	Millî Eğitim Bakanlığı	1964
İlkokuma	Turhan Oğuzkan- Feyzi Öz - Kemal Demiray	Millî Eğitim Bakanlığı	1970
Türkçe Ödevlerimi Nasıl Yazayım? Sınıf 1, 2, 3	Kemal Demiray	İnkılap	1998
Önce Sağlık	Ali Rıza Özgüç, Kemal Demiray	MEB Halk Eğitim Yayınları	1964

Tablo 2'ye göre, Demiray'ın yazarı olduğu Türkçe öğretimine yönelik 9 farklı yardımcı kaynak kitap bulunmaktadır. Demiray, bu kitaplardan 2'sinin yazarlığını Turhan Oğuzkan, Feyzi Öz ve Ali Rıza Özgüç ile paylaşırken diğerlerini tek başına kaleme almıştır. Yardımcı kaynak kitaplar öğrencilerin ders dışında faydalanabilecekleri eserlerdir. Demiray'ın yardımcı kaynak kitap yazması Türkçe derslerini sadece okulda öğretilen bir dersten ibaret görmediği, Türkçe derslerinin sadece teorik değil beceri temelli bir ders olduğundan okul dışında da bireysel olarak öğrenilebileceğini işaret etmiştir. Çünkü Türkçe dersleri gerçek hayattan kopuk

olmayan, öğrencilerin sosyalleşmesine ve kitap okuma zevklerinin artmasına fayda sağlayan bir derstir.

Tablo 3. Kuramsal kitaplar

Eser Adı	Yazar/Yazarlar	Yayınevi	Yayın Yılı
1968 İlkokul Türkçe Programı Kılavuzu	M. Feyzi Öz ve Kemal Demiray	Millî Eğitim Bakanlığı	1970
Sözlü - Yazılı Kompozisyon İlkeleri	Kemal Demiray	İnkılap Yayınları	1991
Güzel Türkçe 1-5 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Oğuzkan, Öz, Özdemir, Demiray	Millî Eğitim Basımevi	1978.
Edebiyatta Türler	Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevleri	1971
İlkokullarda Dil Çalışmaları	Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Yayın	1973
Alıştırımalı Dilbilgisi	Mustafa Nihat Özön. Kemal Demiray	Remzi Kitabevi	1948

Tablo 3'te Demiray'ın kaleme aldığı ve yazarlığını paylaştığı kuramsal kitaplar verilmiştir. Bu eserlerden birini M. Feyzi Öz ile diğerini ise Mustafa Nihat Özön ile kaleme almış ve toplamda 6 kitaba imza atmıştır.

1968 İlkokul Türkçe Programı Kılavuzu adlı kaynak Kemal Demiray ve M. Feyzi Öz tarafından kaleme alınmış, 1970 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır. Eser; Önsöz, Türkçe Dersleri ile İlgili Genel İlkeler, Türkçe Dersleri ve Sınıfın Durumu, Türkçe Derslerinin Planlanması ve Ders Dışı Çalışmalar, İlkokuma ve Yazma, Okuma, Dinleme, Sözlü ve Yazılı Anlatım, Sözlü Anlatım, Yazılı Anlatım, Dil Bilgisi, İmla, Ezber ve İnşat olmak üzere toplam on iki bölümden oluşmaktadır.

1968 İlkokul Türkçe Programı Kılavuzu'nun yazarlığını paylaşan Demiray eserin yazılış amacını şu şekilde açıklamıştır:

“Bu kılavuz, 1968 İlkokul Programı Türkçe bölümünün uygulanmasında yardımcı olmak maksadıyla hazırlanmıştır. Kılavuzda açıklanan teknikler, programda yer alan amaçlara ulaşmak için izlenmesi gerekli birer yol olarak kabul edilmelidir... Dil gibi, her yönü ayrı bir hayat dilimi olan ve basmakalıp bilgiler vermek yerine, beceri ve davranışlar kazanılması gerekli olan bu sosyal olgu, beklenmedik güçlükler çıkarabilir. Onun için bu konuda yazılabilecek yüzlerce cilt kitap gereksiz yere harcanmış bir emek sayılmaz... Öğretmen arkadaşlarımıza yardımcı olabileceğimizi, Türkçe derslerinde de bir birlik sağlanabileceği kanısında bulunduğumuzu belirtmeliyiz.” (Demiray ve Öz, 1968, s. 5-6)

Bu açıklamadan hareketle Demiray'ın kılavuz kitapların iyi planlanmış bir eğitimde öğretmenlere yol göstermesi bakımından önemli bir rol oynadığının yanında benzer kılavuz kitapların farklı ülkelerde de kullanıldığı ve öğretmenlerin bu kitaplardan yararlandığı söylenebilir. Örneğin; Avusturalya'da dil öğretimi ve temel dil becerilerinin bütünü kapsayan, konu ile ilgili örnek uygulamaları öğretmenler ile paylaşan, öğretim ve uygulama

konusunda bilgi veren kılavuz kitaplarını görmek mümkündür. Aynı şekilde İngiltere ve Amerika’da da bu tür kılavuz kitapların varlığından söz edilebilir (Erden ve Dilekçi, 2022). Dolayısıyla Kemal Demiray gerek ders kitapları gerek kılavuz kitapları gerekse hazırladığı sözlüklerle Cumhuriyet Döneminde Türkçe eğitimi alanına hizmet etmiş bir isim olmasının yanında görüşleriyle Türkçe öğretmenlerine ışık tutmuştur.

Eserde Türkçe derslerinde işlenen konuların ve yapılan etkinliklerin birbirinden bağımsız olmadığı, bütün becerilerin birbirine bağlı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkçe dersinin farklı disiplinler ile iş birliği içinde işlenmesi, Türkçe dersinin salt bilgidan ibaret olmadığı ve beceri temelli içeriğe sahip olduğu, gözlem ve uygulamaya dönük etkinliklerin yaptırılması gerektiğine dair öneriler sunulmuştur. Diğer taraftan öğrencilere vaktinden önce dil öğretme çabalarının yersiz olduğu ve öğretmenlerin de hareket noktalarının çocuğun dili olduğu vurgulanmış, dil öğretim çalışmalarının öğrenciyi yıldırmadan devam ettirilmesine dikkat çekilmiştir. Öğrencilerin çevresel etkenlerden dolayı ve doğrudan etkilenebileceği ve mahalli söyleyişlerinin zamanla ortadan kalkacağı belirtilmiş, öğretmenin doğru ve standart Türkçe ile konuşma konusunda örnek teşkil etmesinin zorunlu olduğuna da değinilmiştir.

Demiray Kılavuz’da her öğrencinin aynı öğrenme seviyesinde olmadığı için her biriyle iyi olduğu beceriler doğrultusunda ilgi gösterilmesinin onların öğrenmelerini ve becerilerini geliştirmelerini olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmiştir. Yine Kılavuz’a göre ders içinde yapılacak çalışmalar öğrencilerin gelişim düzeyine göre düzenlemelidir. Demiray ve Öz Kılavuz’da, Türkçe dersinin kendine has bir öğretim metodunun olduğunu ve metoda göre düzenlenen ders içi çalışmaların verimliliği artıracığını savunmaktadır. Her öğretmen mutlaka ödev vermelidir fakat bu ödevler öğrencileri bir bakıma kopya gibi bir tembelliğe itebileceğinden öğrencilerin sıkılmadan, sevecek yapabilecekleri ve onlara fayda sağlayacak ödevlerin verilmesinin önemi üzerinde durulmuştur.

Demiray ve Öz birlikte kaleme aldıkları Kılavuz’da, kitapla karşılaşmış ve derginin, gazetenin ne anlama geldiğini bilerek okula başlamış bir öğrenciyle bu materyallerin ne anlama geldiğini bilmeyen bir öğrenci arasında fark olduğunu dile getirmektedir. Bu açıdan öğrencilerin ilgi duydukları kitaplar hakkında öğretmenin bilgi sahibi olması ve okuduğu kitaplardan hareketle öğrenciye öneride bulunmak ve yol göstermek durumunda olduğunu söylemek mümkündür. Kılavuz’da her bireyin okuma alışkanlığının olması ve bu alışkanlığının kazandırılma sürecinin ilkökul seviyesine başladığı belirtilmektedir. Okumayı bir kelime hazinesini artırma aracı olarak gören yazar, söz varlığını geliştirmek için öğrencilerin bilmedikleri kelimeleri okuma yoluyla öğreneceklerini savunmaktadır. Ayrıca yazarlar söz varlığını zenginleştirilmesinde kelimenin anlamının sezilmesi yoluyla yeni bir kelimenin öğrenilmesi ve doğrudan sözlük kullanımının doğru olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Sözlü ve Yazılı Kompozisyon İlkeleri adlı kitabında ise Demiray, ilkokulu bitirmiş her bir bireyin sözlü ve yazılı anlatımda yeterli hâle gelmiş olması gerektiğini ifade etmektedir. Eserde, sözlü ve yazılı anlatım konularının öğretmen tarafından nasıl hazırlanacağı ve sınıfta bu konuların nasıl planlanacağı açıklanmıştır. Sözlü ve yazılı anlatımın sadece Türkçe dersinin değil diğer derslerin de önemli parçası olduğunu vurgulamıştır. Öğretmen, sınıfta konuşma yaptırırken oyunlardan hareket edip yarışmalar düzenlemeli, konuşmayı eğlenceli hâle

getirebilmeli ve okul dışında sözlü anlatımın gelişebilmesi için öğretmenin rehber olmasını belirtmiştir. Konuşmanın en iyi öğrenilebileceği yer sosyal ortamlardır. Buna uygun olarak eserde öğretmenin derste konuşma etkinliği yaptırırken drama tekniğinden mutlaka yararlanması gerektiğini de vurgulamıştır. Yazılı anlatımda Türkçeyi doğru kullanmanın önemine değinen Demiray; öğrencinin konuşulanları, gözlemlediği durumları ve soyut konuları yazabilme, bir hikâyeyi tamamlayabilme ve gördüğü bir durumu betimleyebilme becerisinin geliştirilmesine dikkat çekmiştir.

Edebiyatta Türler kitabında ise Demiray edebiyatımızdaki deneme, fıkra, makale, mektup, nutuk gibi türlerini açıklamış ve yazındaki önemine dair açıklamalar yapmıştır.

Tablo 4. Sözlükler

Eser Adı	Yazar/Yazarlar	Yayınevi	Yayın Yılı
Temel Türkçe Sözlük	Kemal Demiray	İnkılap ve Aka Kitabevi	1982
Batı Dilleri Sözcüklerine Karşılıklar Kılavuzu	Kemal Demiray	Türk Dil Kurumu	1972
Söyleyiş ve Yazım Sözlüğü	Kemal Demiray	İnkılap Aka Kitabevleri	1982
Anlamdaşlar Sözlüğü	Kemal Demiray	İnkılap Kitabevi	-
Resimli Ansiklopedik Temel Türkçe Sözlük	Kemal Demiray	İnkılap Kitabevi	1985
Büyük Türkçe Sözlük,	Kemal Demiray	İnkılap	1988
Resimli İlkokul Sözlüğü	Kemal Demiray	Türk Dil Kurumu Yayınları,	1981
Milliyet Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu	Kemal Demiray	Milliyet Yayınları	1990

Demiray'ın, Türk Dil Kurumunda Sözlük Kurulu Başkanlığı ve sözlük yazarlığı yaptığı bilinmektedir. Tablo 4'te de görüleceği üzere farklı alanlara yönelik sekiz adet sözlük çalışması tespit edilmiştir. Demiray'ın farklı alanlarda sözlük çalışması yapması sözcük öğretimine önem vermesiyle birlikte sözlüklerini resimli hazırlaması sadece ortaokul öğrencilerine değil ilkökul öğrencilerine de hitap ettiğinin göstergesidir. Bu çalışmalarından hareketle Demiray'ın Türk Diline katkılarının olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 5. Derleme ve çeviri kitaplar

Eser Adı	Yazar/Yazarlar	Yayınevi	Yayın Yılı
Ömer Seyfettin Gizli Mabet (Derleme)	Kemal Demiray	-	-
Çocuk Edebiyatı Antolojisi	Fuat Baymur & Kemal Demiray	MEB	1961
Yaşamak Korkusu 1-Henri Bordeaux-Çeviri	Kemal Demiray	Remzi Kitabevi	-

Pol ve Virjini (Çeviri) Bernarden De Sen Piyer	Kemal Demiray	Akın Kitabevi	1939
---	---------------	---------------	------

Tablo 5'e göre, Demiray'ın 4 adet çeviri ve derleme kitabına ulaşılmıştır. Demiray, bu kitaplardan birinin yazarlığını Fuat Baymur ile paylaşırken diğerlerini kendisi kaleme almıştır. Yabancı dilden Türkçeye çevrilmiş kitaplarının olması Demiray'ın ileri düzeyde yabancı dil bildiğinin göstergesidir. Çocuk Edebiyatı Antolojisi, Baymur ile Demiray'ın çocukların okuma zevki kazanmaları ve okuma alışkanlıklarının geliştirilmesi için öğreticilere yol gösterdiklerinin bir kanıtıdır.

Tablo 6. Makaleler

Makale adı	Dergi Adı	Yayın Yılı	Cilt	Sayı	Sayfa
Köy Okulunda Ana Dil Öğretimi	İlköğretim	1943	7	-	123-124
Ortaokullarda Türkçe Öğrenimiyle İlgili Problemler	Eğitim-Öğretim	1948	-	2	202-205
Gazete Yazısıyla Bir Türkçe Dersi	Yeni Okul	1960	1	8	17-18
Dil Eğitiminde Problemler	Pedagoji Cemiyeti Dergisi (Dil Eğitimi Özel Sayısı)	1966	2	8	493-499
Edat Tümleçleri	Türk Dili	1967	17	193	16-18
Konusundan Doğan Düşünceler	Türk Dili	1968	18	199	13-15
Edatlar Üzerine	Türk Dili (Mektup Özel Sayısı)	1974	30	274	88-96
Tanzimattan Günümüze Değın Mektup	Türk Dili	1974	30	279	
De Bağlacı	Türk Dili	1974	30	279	
Çocuklar ve Yazın	Türk Dili	1979	39	331	285-287
Çocuk Ruhunu Besleyen Kaynak	Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi (Çocuk Yazını Özel Sayısı)	1979	39	331	251-258
Sözlükçülüğümüzde Önemli Bir Aşama ve Kamûs-ı Türkî	Türk Dili	1981	40	3	

Tablo 6'da Kemal Demiray'ın yayımlanmış makalelerine yer verilmiştir. Demiray'ın Türkçe ve eğitimi ile ilgili içeriğe sahip 11 farklı makalesine ulaşılmıştır. Bu makalelerden bazılarında Türkçenin öğretiminde yaşanan problemlere ve öğretim sürecinde dikkate alınması gereken hususlara değinilmiştir. *Köy Okullarında Ana Dili Öğretimi* adlı makalesinde Demiray, köy okullarında yürütülecek Türkçe derslerinin şehirdeki okullardan farklı olması üzerinde durmuştur. Buna dair makalesinde şehir ve köy çocuğu arasında ana dili gelişimi ve dil kullanımı bakımından büyük farklar olduğunun altını çizmiştir. Öğretmenlere bu farklılıkları dikkate almasını ve nasıl öğretim yapması gerektiği hususunda tavsiyelerde bulunmuştur.

Ortaokullarda Türkçe Öğretimiyle İlgili Problemler adlı makalede ise, öğretmenin Türkçe derslerinde ne gibi sorunlarla karşılaşabileceği, derste uygulayacağı yöntem ve tekniklerin neler olduğuna ve nasıl yıllık plan hazırlaması gerektiğine dair açıklamalara ve önerilere yer verilmiştir.

Dil Eğitiminde Problemler adlı makalesinde Demiray, dil öğretiminde karşılaşılan sorunlara çözüm yolları sunmaktadır. Türkçenin önemle üzerinde durulması gereken bir ders olduğunu ve öğrencilerin Türkçenin geçilmesi kolay bir derstir düşüncesine kapılmaması gerektiğini dolayısıyla ön hazırlık gerektiren bir ders olduğunu ifade etmiştir.

Gazete Yazısıyla Bir Türkçe Dersi adlı makalede ise, Türkçe dersinde sadece kitaba bağlı kalınmaması ve materyallerden faydalanılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu materyallerin gerçek hayatla bağdaştırılmasına ve bazı materyallerin günlük hayattan doğrudan alınmasına dikkat çekilmiştir. En iyi materyallerden birinin ise, iletişim bağlamında Türkçenin özelliklerini en somut ve etkili biçimde yansıtan gazetelerin olduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle, Demiray'ın "Türkçe dersi gerçek hayattan soyutlanacak bir ders değildir." görüşüne sahip olduğu söylenebilir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Kemal Demiray'ın hayatı, eserleri ve Türkçe eğitimine yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada; yazara ait 17 ders kitabı, 9 yardımcı kaynak kitap, 6 kuramsal kitap, 8 sözlük, 4 derleme ve çeviri kitap ile 11 makale olmak üzere 55 farklı çalışmaya ulaşılmıştır. Bu bağlamda, Demiray'ın Türkçe eğitimi ile ilgili farklı türde eserlerle görüşlerini paylaştığı ve öğretim sürecine katkı sunduğu görülmüştür. İncelenen eserlerden yola çıkarak Kemal Demiray'ın Türkçe eğitimine yönelik görüşleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Türkçe derslerinde öğrenciler dil becerileri gelişmiş yetişkin bireyler olarak görülmemelidir.
2. Türkçe dersi gerçek hayattan soyutlanmamalıdır.
3. Türkçe derslerinde öğrencilerin gelişim sürecini takip etmek için dosya tutulmalıdır.
4. Okuma alışkanlığı ilkokulda kazanılır ve okuma becerisinin gelişmesi ömür boyu devam eder.
5. Kalabalık ve öğrenci seviyesinin aynı olmadığı sınıflarda seviye grupları oluşturulmalıdır.
6. Öğrencilerin hızlı ve kolay öğrenmesi bakımından cümle temelli yapılan okuma-yazma eğitimi faydalıdır.
7. Öğrenciler yeni ve anlamını bilmedikleri kelimelerle karşılaştıklarında doğrudan sözlüğe yönlendirilmemeli, sözcüklerin anlamları önce sezdirilmelidir.
8. Öğrencilerin bilişsel seviyesine uygun kitaplar okutulmalıdır.
9. Her sınıfta sınıf kitaplıkları bulunmalıdır.

10. Türkçe derslerinde sınıf içinde yarışma ve grup çalışmalarına başvurulmalıdır.
11. Görsel okumaya önem verilmelidir.
12. Türkçe dersinde öğrencilere telefonda konuşma ve konuşma üslubu mutlaka öğretilmelidir.
13. Dil bilgisi kuralları ezberletilmemeli, sezdirme yoluyla öğretilmelidir.
14. Dil bilgisi ağır ve bezdirici olmamalıdır. Olabildiğince basitleştirilmeli fakat anlamını da yitirmemelidir.
15. Dil bilgisi öğretiminde kelime temelli değil cümle temelli bir anlayış tercih edilmelidir.

Alanyazında Türkçe eğitime katkıda bulunan eğitimci ve yazarlar bazı çalışmalarda ele alınmış, eserleri ve görüşleri incelenmiştir. Bunlar arasında Tunç (2009), Beşir Göğüş'ün hayatı ve eserlerinden hareketle Türkçe öğretimine ilişkin görüşlerini incelemiş ve ana dili öğretiminin erken yaşlarda başladığı, okulda ise doğal ortamda öğrenilen dilin resmi bir hüviyet kazandığı, ezberci bir anlayışın yanlış ve verimsiz bir öğretimi beraberinde getirdiği gibi görüşlerine ulaşmıştır. İlgili çalışmada belirtilen Beşir Göğüş'ün görüşleri, Kemal Demiray'ın Türkçe dersinde kurallar ezberletilmemeli (sezdirilmeli), okuma alışkanlığı erken dönemde başlar ve ömür boyu devam eder şeklindeki görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Demirkaya (2023), İbrahim Zeki Burdurlu'nun Türkçe eğitime katkılarını incelediği tezinde Burdurlu'nun çocukların dil zevkine erişmesi gerektiği, Türkçenin inceliklerinin farkına varmalarını gerektiği, kompozisyon (planlı yazı) eğitiminin yeteri kadar verilmesi gerektiği ve öğrencilerin Türkçe derslerinde kendilerini rahatça ifade edebilmesi için uğraş verilmesi gibi görüşlerine ulaşmıştır. Demiray'ın Türkçe derslerinde öğrenciler dil becerileri gelişmiş yetişkin bireyler olarak görülmemeli ve sınıf içinde yarışma ile grup çalışmalarına başvurulmalıdır görüşleri Burdurlu'nun bu görüşlerini açıklar niteliktedir. Bayraktar (2018), Fuat Baymur'un eserlerinden hareketle Türkçe öğretimine yönelik bakış açısını incelediği çalışmada farklı eğitim ortamlarından yararlanılması gerektiği, eserlerinde genellikle öğrenci merkezli bir bakış açısının hâkim olduğu, Türkçe dersinde yer alan becerilerin sosyalleşme açısından faydalı olacak bir biçimde kullanılması gerektiği gibi sonuçlara ulaşmıştır. Bu sonuçların Demiray'ın Türkçe dersleri gerçek hayattan soyutlanamaz, öğretilecek kelimeler günlük hayatla ilişkili kelimeler olmalı görüşleriyle benzerlik gösterirken Baymur'un farklı eğitim ortamlarından yararlanılması gerekir görüşü Demiray'ın görüşlerinden farklılık göstermektedir.

Sonuç olarak Kemal Demiray, Türkçe dersleri için hazırladığı ders kitabı, sözlük ve yardımcı kaynaklarla öğretim sürecinde temele aldığı görüşlerini uygulamaya aktarmıştır. Bu eserleri ile dönemi itibarıyla Türkçe dersleri için materyal konusunda da önemli katkı sunmuştur. Yine kılavuz kitap ve makaleleri ile de Türkçe öğretiminde dikkate alınacak metot ve ilkelere dikkat çekmiştir. Ayrıca sözlük, derleme ve çeviri eserlerle de Türkçe derslerini çeşitli yönlerden desteklemeye çalışmıştır. Bu bağlamda Kemal Demiray'ın Türkçe eğitime, öğretim materyalleri ve kuramsal içerikli eserleri ile katkıda bulunmuş bir şahsiyet olduğu değerlendirilmektedir.

5. ÖNERİLER

Kemal Demiray'ın Türkçe öğretimine yönelik görüşlerinden hizmet içinde aktif olarak görev yapan öğretmenler yararlanabilir. Bu çalışmada ulaşılan görüş ve öneriler, Türkçe derslerinin planlanmasında dikkate alınabilir. Demiray'ın eserlerinde sunduğu ve bugün geçerliğini koruyan örnek uygulamaları yeniden yayınlanacak eserlerle öğretmen ve araştırmacıların kullanımına sunulabilir.

KAYNAKLAR

- Ağar, M. E. (2004). Türkçe öğretiminin tarihçesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1, 1-10.
- Arslan, M. (2017). Ana dili olarak Türkçe öğretimi ve temel dil becerilerinin gelişiminde karşılaşılan sorunlar. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 46, 63-77.
- Bayraktar, İ. (2018). Fuat Baymur'un "Türkçe öğretimi" eserinden hareketle Türkçe öğretiminin esasları. *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 235-251.
- Biçer, N. (2012). Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(4), 107-133. Doi: 10.7884/teke.100
- Demiray, K. (1943). Köy okulunda ana dil öğretimi. *İlköğretim*, 7, 123-124.
- Demiray, K. & Öz, M. F. (1970). *1968 İlkokul Türkçe programı kılavuzu*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Demirkaya, A. (2023). *Türkçe öğretimine katkıları açısından İbrahim Zeki Burdurlu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Ercilasun, A.B. (2013). Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri. *Dil Araştırmaları* 12(12) ,17-22.
- Erden, B. & Dilekçi, A. (2022). Türkçe öğretiminde bir ihtiyaç olarak kılavuz kitaplar ve ders planı. *Milli Eğitim Dergisi*, 51 (233), 623-642. Doi: 10.37669/milliegitim.770002
- Güven, A. Z., Özbilen, U., & Banaz, E. (2020). Ortaokul 7. Ve 8. Sınıf öğrencilerinin metinlere yönelik okuma motivasyonları. *International Journal of Language Academy*, 8(3).
- Maden, S. & Avşar, A. (2022). Süreli yayınlarda Türkçe öğretimi: Pedagoji Cemiyeti Dergisi dil eğitimi özel sayısı. S. Maden (Ed.) *Türkçe eğitimi ile ilgili güncel araştırmalar 1* içinde (s. 223-250). İstanbul: Hiperyayın.
- Maden, S. & Kızıldaş, M. (2019). Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5(3), 119-135.
- Mert, E, L. (2014) Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde kullanılabilecek etkinlik örnekleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 23-48.
- Önkaş, N. A. (2010). Ana dili öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 121-128.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ogusbd/issue/10997/131612>
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Tunç, F. (2009). *Beşir Göğüş'ün Türkçe eğitimiyle ilgili eserleri ve Türkçe anlayışı üzerine bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Elâzığ.

- Uzun, A. Ő. (2019). Ahmet Cevat Emre'nin Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri ile ilgili görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 35-60. Doi: 10.32321/cutad.526404
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. N. & Şen, . (2021). İbrahim Necmi Dilmen'in Türkçe ğretimi ile ilgili eserlerinin Türkçe ğretiminin ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 1-20.

Atıf için/ For Citation: Maden, S., Avşar, A. ve Demirel, O. (2024). Kemal Demiray'ın hayatı, eserleri ve türkçe eğitimi üzerine görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 10(1), 24-36.